

LUND UNIVERSITY

De svarte kateketer

en notis om Ekelöf, Lindegren och Beethovens ödessymfoni [Om en tidigare okänd tillfällesdikt av Ekelöf]

Möller, Daniel

Published in:

Ekelöf'et. Gunnar Ekelöf-sällskapets tidskrift

2011

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Möller, D. (2011). De svarte kateketer: en notis om Ekelöf, Lindegren och Beethovens ödessymfoni [Om en tidigare okänd tillfällesdikt av Ekelöf]. *Ekelöf'et. Gunnar Ekelöf-sällskapets tidskrift*, (41), 33-35.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

De svarte kateketer – en notis om Ekelöf, Lindegren och Beethovens ödesymfoni

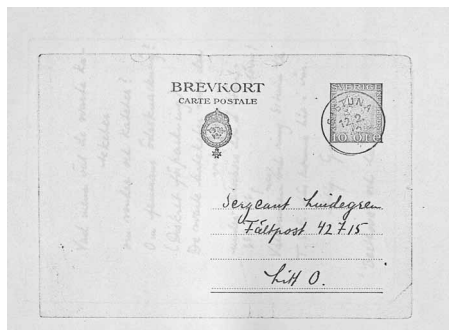
I förra numret av *ekelöf*et publicerade Reidar Ekner under rubriken "Värdefullt tillskott till corpus Ekelöf" en dikt som poeten nedtecknat på baksidan av smutstitelbladet i ett exemplar av diktsamlingen *Dedikation* (1954). Exemplaret är tillägnat finlandssvenskan Karin Allardt-Ekelund och boken har nu bytt ägare. Det hände ofta att Ekelöf införde anteckningar av olika slag i de böcker han dedicerade och gav bort. För några år sedan bläddrade jag till exempel i Olof Lagercrantz' exemplar av *Vägvisare till underjorden* (1967) där åtskilliga kommentarer och radanmärkningar står att läsa. Dikter – opublicerade dikter – hör dock inte till vanligheten att man finner.

Följande tidigare opublicerade och mig vederligen inte heller tidigare omskrivna poem, som saknar titel men kan benämnas "De svarte kateketer", har jag funnit bland Erik Lindegrens efterlämnade papper i Kungliga bibliotekets handskriftssamling (L 105:6). Kanske bör dikten inte räknas till skaran av värdefulla tillskott till corpus Ekelöf, men ointressant är den inte.

Bland Lindegrens papper i KB finns vid sidan av de många diktkoncepten en diger brevsamling. Här ingår tretton brev och brevkort från Ekelöf till Lindegren, skrivna mellan åren 1942 och 1968. Det första i sviten är ett brevkort daterat den 12 februari 1942 och avsänt till "Sergeant Lindegren" (Lindegren låg under de inledande beredskapsåren inkallad i norra Sverige; vintern och våren 1942 befann han sig i sin forna studentstad, Östersund). Det rör sig om en fotostatkopiering, och om originalet är bevarat känner jag inte till. Enligt en anteckning i brevsamlingen har det förvarats hos Lindegrens första hustru, Laila Lindegren (född Bill).

Eftersom det är frågan om ett brevkort, återfinns på framsidan inget motiv – men om det rört sig om ett vykort, hade det kanske prytt av en bild av Ludvig van Beethoven. Dikten, som kan betraktas som en tidig strountes-dikt, har nämligen den store virtuosen till ämne.

På brevkortets framsida återfinns Lindegrens temporära adress och på baksidan står den lilla dikten, följd av en önskan om att bli upp-

ringd och av upplysningen att "T. S. E.", det vill säga T. S. Eliot, "lär komma hit i vår", samt avslutningsfrasen "tillg. Gunnar".

Det kan nämnas att Eliot mycket riktigt besökte Sverige 1942, mitt under brinnande krig. Bland annat var han i Lund dit han inbjudits av Carl Fehrman och Lundensiska litteratursällskapet.

Poemet lyder:

Vad mena väl de svarte kateketer
om sonder och kateter?
Om femmans ödesknackning?*(
Diskret förpackning)
De svarte kateketer mot den vita snön
under klockors dån [not] lönn! i lönn!
[noter]

* Beethove[n] och la femme

Notiser

Vad menar du de svarte ka-
teketer

om ronder och kateter?

Om femmans ödesknäckning^x?

(Diskret förpackning)

De svarte kateter mot den
vita mån

under klotsors lön. 7 lönnⁱ
555 f 555 f lönn!

Välkommen^{nes} och ring S: tuma 42

T. S. E. Läs komma hit i vår.

tillg. Gunnar.

^x Beethove och la femme

Dikten är sannolikt ett rent impromptu, skrivet mer eller mindre på stående fot. I första raden alluderar författaren på en berömd Prudentius-hymn, "Jam maesta quiesce querela", som fritt översatts av J. O. Wallin och återfinns som nr 492 i 1819 års psalmbok, "Nu tystne de klagande ljuden". I "Contra Prudentium" i *Dedikation* (1934) genljuder denna hymn ännu starkare (se Örjan Lindberger, "Variationer över ett tema av Prudentius", *Samlaren* 1963, s. 16 ff.). Efter orden "under klockors dån" i sjätte raden har Ekelöf ritat en not, och fler noter följer efter själva dikten, där de fyra första tonerna i femte symfonin åsyftas. Kvinnan, "la femme", som kompositören av Ekelöf kopplas samman med, torde åsyfta den okända person som Beethoven själv omtalade som "den odödliga älskade" och som man inte vet någonting om men som troligen var något slags Amandagestalt, en musa. De fyra första tonerna i femte symfonin, "Ödes-symfonin" från 1804–1808, har kompositören omtalat som ödets knackningar, och det var väl närmast ödet att gradvis drabbas av dövhet som föresvävade honom. Ekelöf, som under krigsåren i hög grad upptogs av ödets dilemma och verkningar, har sannolikt umgåtts med femman. I engelsk radio spelades den för övrigt dagligen under kriget.

En kateket är en katekeslärare, och ordleken kateketer/kateter måste betecknas som typisk ekelöfsk. Liknade semi-homofona ordpar och ordräckor finns i många av poetens dikter – ett exempel är "Marsch" i *Om hösten*, 1951, där han skaldar om fador, fasaner och fasader. Sond har liksom kateter medicinsk innebörd – och om sådana objekt vet kateketererna ingenting, läser vi. "Beethove[n] och la femme" kan med lite god vilja även utläsas "Beethoven och femman", också det en lek med orden och språken. ("Diskret förpackning") torde syfta på preventivmedel.

"De svarte kateketer" är ett av inte få prov på att Ekelöf begår strountes före *Strountes* (1955). Ett annat sådant exempel är den berömda "Helvetes-Brueghel", med undertiteln "detalj", publicerad i diktsamlingen *Non serviam* (1945), som Ekelöf skrivit endast något år tidigare (1941) och som har samma antikle-

rikala och antikristna tematik som sin okända pendang. "Helvetes-Brueghel" lyder:

Var helvetet är 3vligt!
Där sitter lorteraner och kissoliker
och bönar på latrin och kråkiska:
Glor jag in excelsis Deo?
Pax in terrore!
Hå, min i busken bonae voluptatis!

Daniel Möller

Beethoven gifte sig aldrig men hade flera förhållanden, bl.a. med grevinnan Giulietta Guicciardi, som han tillägnade den berömda "Mänssenssonaten" (namnet på sonaten har tillkommit senare – och kanske var denna förälskelse som så många andra enkelriktad). Berömt är också förhållandet med, eller kanske bara förhållandet *till*, "die unsterbliche Geliebte" (den odödliga älskade). Många har spekulerat/forskat kring brevens adressat: Giulietta Guicciardi, Thérèse von Brunswick, Antonie Brentano, grevinnan Anna-Marie Erdödy och Amalia Seebald är några av förslagen. (Rimligast är enligt de flesta forskare Antonie Brentano.) I filmen *Immortal Beloved* (1994), regisserad av Bernard Rose, får man följa Beethovens sekreterare och första levnadstecknare, Anton Schindler, då han försöker att identifiera "die unsterbliche Geliebte". Schindler reste runt i hela det österrikiska imperiet och intervjuade tänkbara kandidater. I filmen, där Gary Oldman spelar Beethoven, kommer man fram till att Johanna Reiss, dotter till den wienske tapetseraren Anton Van Reiss, är den odödliga kvinnan. I filmen blir hon gravid. Filmens slutsats har starkt ifrågasatts av Beethovenkännarna.

Ännu en Sardesresenär

En av de roliga eftereffekterna av Turkietresan är att man upptäcker hur väldigt många som har färdats i Ekelöfs fotspår. Det dyker upp olika slag av reserapporter och berättelser. Till exempel medlemmen Bo Gustavsson, som i sin senaste diktsamling *Carmina Esoterica* (Rosengårdens förlag, 2008) har en dikt med just den undertiteln: "Tvekan (I Ekelöfs fotspår)".

Det handlar om en triptyk bestående av en dikt på fri vers som vänder sig direkt till Gunnar och två prosastycken som fångar scener